

Hei elei kuk eleiii...

De Spreeuw

(Sturnus vulgaris)

PETER PERMANNE

Hebt u ook dat gevoel, beste lezer, dat het dierenrijk een natuurlijke hiërarchie bezit, gaande van adellijke knobbelzwanen, die elke blijk van welgemeende interesse vanwege de mens met superieure minachting beantwoorden, over middenklasse-vogels zoals de merel of de Turkse tortel, die de mens graag zien komen als voederschuif (met andere woorden, platte opportunisten), tot de absoluut onderste regionen van de biologie, waar pissebedden en spreeuwen de plak zwaaien...

Vooraleer u zou kunnen denken dat Natuurpunt Gent haar statuten heeft herschreven en verworpen is tot contactforum voor gesjeesde Darwinisten, wil ik u meedelen dat ik niets heb tegen zwanen, merels, tortels of spreeuwen, wel integendeel! Een zwaan is majestueus en elegant, en heeft juist door die elegantie iets aristocratisch over zich. En de spreeuw mag dan jarenlang met overheidshulp zijn verdelgd, het neemt niet weg dat deze vogel tot de 'gezellige' en mooie vogelsoorten mag gerekend worden.

De kersentuin

Maar ja, ik link spreeuwen nu eenmaal aan kersen... In mijn jonge jaren thuis was er aan de Peerstraat een heel mooie boomgaard met kerselaars en perelaars (het 'Hof van Barmhartigheid', tussen Peerstraat en Nekkersputstraat). Sommige huizen van de parallel aan de Peerstraat lopende Nekkersputstraat hadden via de tuin een schitterend uitzicht op deze boomgaard. Zo ook mijn vroegere thuis... Na de bedwelmende bloei van de kerselaars kwamen daar dan van die heerlijke knapperige donkerrode vruchten aan, en het was mij elk jaar een feestelijk genoegen om de in onze tuin afgevallen kersen op te peuzelen. En elk jaar opnieuw protesteerden mijn zintuigen tegen de belegering van de boomgaard door zwermen kersenminnende spreeuwen.

Toen ik later verhuisde naar de groenarme Zwijnaardssesteenweg, was een van mijn eerste daden het omhakken van de enige nog levende plant in mijn nieuwe tuin, zijnde een mooie halfstamkerselaar. Ik kon het immers niet langer verdragen een zwaar beladen kerselaar te moeten delen met spreeuwen. Vergeef mij deze wandaad! De verjaringstermijn voor kapmisdrijven is me dunkt verstreken ('t is meer dan elf jaar geleden) en trouwens, ik heb de kerselaar

vervangen door een mooie *Carpinus betulus* 'Fastigiata' (in schoon Vlaams: een zuilvormige *haagbeuk*). Ik denk trouwens niet dat ik nu nog kerselaars zou omzagen om geen spreuwen te hoeven zien...

Van spreuwen naar ecologisch bestuur

Terzijde wil ik de naar schoonheid verlangende lezer echter waarschuwen: de zojuist vernoemde boomgaard is ondertussen geveld en vervangen door een steengard – dit schijnt een typisch Euro-Amerikaans symptoom van 'beschaving' te zijn. Westerlingen en hun democratisch verkozen bestuursorganen vertonen inderdaad trekjes van de alom gevreesde boomkoorts (je wordt een snotneus als je zonder mobieltje in een bloeiend bos durft te lopen) en vandaar dat velen allergisch blijken aan bomen welke in groepen samenscholen. Trouwens, los van de snotneuzen, wat is er nu mooi aan een boomgaard in een stad? Het schijnt trouwens dat in onze goede keizerlijke stede Gent zelfs individuele bomen héél lange tijd verdacht zijn geweest en stadsgevaarlijk: ze verstopten cruciale afvoerkanalen zoals de straatriolering, dakgoten en neusgaten van notabelen, en daarenboven minimaliseerden ze de parkeergelegenheid... Het zou zelfs zo zijn – ik heb het uit goed ingelichte bron – dat er destijds een tak- en vuistgevecht heeft plaatsgevonden tussen een *Japanse kerselaar* en oud-burgemeester Placide de Paepe, omdat de eerste haar bloemblaadjes slukstortte op de Saab van de burgemeester en daar roze plekjes op naliet (op de Saab, niet op de burgemeester, wel te verstaan). Waarschijnlijk is dit betreuwenswaardige voorval de reden waarom onze stad momenteel zo groenarm is. Suggestie voor ons stadsbestuur: hou eens een gemeenteraad of collegezitting onder de kruin van een grote boom, bijvoor-

beeld onder de mooiste *plataan* van Gent aan het Van Duysepleintje, en paar zo het nuttige aan het aangename! En verwen onze stad nadien met een grootschalige boomplantactie: een paar *zomereiken* op het Sint-Baafsplein, wat geurige *linden* op de talrijke vergeten pleintjes, en natuurlijk een kersenboomgaard op het Braunplein.

Die arme schapen...

Voor elke frustratie is er een passende remedie. Als je het niet meer kan aanzien dat je bron van vitaminen wordt geroofd door spreuwen, denk dan aan de ecologische voedselpiramide. Kersen worden gegeten door spreuwen, en spreuwen worden gegeten door... mensen! In vroegere tijden was het 'spreuwenpotje' een lekkernij, hoewel het schijnt dat een spreuw op zich nu niet zo erg smakelijk is. Ik durf hierover geen persoonlijke mening ventileren, vermits mijn maag nog nooit een spreuw heeft mogen verwelkomen. Intenties in die zin heb ik overigens evenmin. Maar mijn betovergrootouders, die wellicht op het toen schone Vlaamse platteland zijn opgegroeid, kunnen dat spreuwenpotje misschien gekend hebben. Jan Desmet beweert in zijn boek 'Vogels' dat die spreuwenpotjes eigenlijk uit klei gebakken nestkastjes waren, die werden opgehangen, niet met de bedoeling de spreuw van de teloorgang te behoeden, maar om dikke, vette spreuwenjongen te kunnen plukken uit het nest en lekker op te peuzelen... Misschien werden die spreuwenpot-

jes ook gebruikt om jonge vogels direct in gevangenschap te kunnen opkweken. Jonge spreuwen, die men voor de kweek of vertier bestemde, werden immers het best acht à tien dagen na de geboorte uit het nest geroofd. Spreuwen stonden bekend als zeer gezellige kooivogels, die je gemakkelijk allerlei melodietjes kon aanleren. Ook schijnt het zo te zijn dat sommige vooruitziende mensen deze vogels vrij door hun huis lieten lopen en vliegen, teneinde hun woonstee te vrijwaren van allerlei ongewenste insecten.

Nu, in de vrije natuur is de spreuw een holenbroeder en hij zoekt dan ook geschikte holle bomen (hoe hoger hoe liever), schoorsteenpijpen, dakpannen en, waarom niet, lege blikjes. Alles wat maar in de verte aan een holte doet denken, komt in geval van nood in aanmerking als nestplaats. In Australië zijn zelfs spreuwennesten op de rug van een schaap aangetroffen. Hoe voelt zo'n schaap zich dan, vraag ik me af (gebruikt, misbruikt?!).

Niet enkel babyzeehondjes!!!

Nu, alle private aanslagen op het leven en de vrijheid van onze spreuw verzinken in het niet bij de grootschalige verdelingscampagnes, destijds georganiseerd door de overheid, met name het Ministerie van Landbouw, Dienst voor Plantenbescherming. Teneinde de kersen oogst te beschermen vond men er toen niet beter op dan spreuwen slaapplaatsen te dynamiteren. Tijdens 25 springstofsessies tussen 1972 en 1979 lieten

844.000 spreeuwen het leven, met een record van 100.000 te Muizen (Mechelen) op 3 juli '75. Uit media-genieke overwegingen werd in 1982 het dynamiteren wettelijk verboden (een ontplofte spreeuw plakt teveel op een tv-scherm) en stapte men over op een humaner methode. De spreeuwen werden nu met grote netten gevangen en nadien mechanisch doodgeknuppeld. In 1984 slaagde men er zo in om gedurende negen nachten 278.105 spreeuwen te vangen en mechanisch dood te knuff/ppelen. Hoeft het te verwonderen dat er in natuurminnende milieus nog enige achterdocht rest tegenover de klassieke landbouw?

Technisch vernuft versus een zwoel verleidingsvermogen

De spreeuw wordt als een zangvogel beschouwd, maar sta mij toe daar toch een kritische fluittoon bij te maken. In mijn herinnering leven spreeuwen niet voort als mooie zangers. Ze zijn, veeleer dan als gepassioneerde melodieuze zangers, bekend als technische experts in het maken van klikkende, rollende en slissende geluiden, onderbroken door een hard, in toon dalend gefluit, zo ongeveer als kinderen doen wanneer ze het geluid van langssuizende kogels nabootsen. Maar evenzo zijn ze gereputeerd als schitterende imitators van *kievit*, *wulp*, *meerkoet*, *huismus*, *ekster* en *zwarte kraai*. Maar een ekster of een zwarte kraai heeft natuurlijk niet de subtiele verleidingskracht van een *wielewaal* of *nachte-gaal*!

Wat heeft de spreeuw gemeen met Mozart?

Hetgeen volgt ontkracht echter volledig mijn misprijzen voor de verleidingskracht van de spreeuw. Op 27 mei 1784 kocht Wolfgang Amadeus Mozart in een dierenwinkel voor vier cent een spreeuw. Hij raakte zeer gehecht aan dit dier. Zo leerde hij de vogel een thema fluiten uit zijn zeventiende pianoconcert en in een aantekenboekje noteerde hij de desbetreffende muzikregel evenals de imitatie van de spreeuw. Hoewel de vogel de juiste melodie niet helemaal te pakken had – sommige noten werden ten onrechte een halve toon verhoogd – was Mozart opgetogen. *Das war schön*, schreef hij eronder.

Toen de spreeuw na drie jaar doodging, was Mozart bijzonder aangedaan. Hij zei zijn vrienden zich in het zwart te kleden en terwijl ze de vogel begroeven, droeg Mozart een lang gedicht voor dat hij speciaal voor de gelegenheid had geschreven.

Acht dagen later schreef Mozart een stuk dat musicologen voor raadsels stelde, 'Ein musikalischer Spass'. Ze begrepen het niet, het stuk miste gewoon de kwaliteit van Mozart. Maar, dat was buiten Meredith West en Andrew King gerekend. In een artikel in een Amerikaans wetenschappelijk tijdschrift, zo'n tien jaar geleden, kwamen deze twee psychologen tot de conclusie dat Mozart de zang van de spreeuw in het stuk had verwerkt. Spreeuwen houden ervan om te knippen, met de brokken te schuiven, ze te hergroeperen, hier en daar een dissonant in te lassen en het geheel enigszins vals ten gehore te brengen. Vandaar dat de hoorns in 'Ein musikalischer Spass' gek klinken. Ook het abrupte einde, alsof de instrumenten opeens

dienst weigerden, sluit aan bij de muzikale gewoontes van de spreeuw. 'Ein musikalischer Spass' is dan ook op te vatten als Mozarts requiem voor zijn geliefde spreeuw.

Een beknopte identi-kit

Elke lezer zal wel een spreeuw kunnen herkennen. Voor wie die deze schavuiten nog niet van dicht heeft kunnen waarnemen: spreeuwen zijn zwart van verre, maar verre van zwart. Over hun donkerzwarte verenkleed ligt een laag van metaalglanzende kopervlekjes, in paars en groen. Hun snavel is 's zomers geel, en 's winters donker. Verwarring met de egaal zwarte merelmantjes is er niet, de merel huft immers elegant op twee pootjes, terwijl de spreeuw eerder wat lomp wandelt met schokkende bewegingen.

De spreeuw komt in heel Vlaanderen zeer frequent voor. Alleen in de Westhoek, de polders achter de Oostkust, het noorden van onze provincie en in enkele grotere Kempense naaldbossen zijn de dichtheden van de spreeuw wat lager. Spreeuwen kan je tijdens het najaar en de winter dikwijls zien in heel grote slaapzwermen. De diertjes troepen naar de avond toe samen in grote groepen (in bosjes of struikgewas) en laten zich dan, luid opvliegend en weer neerstrijkend, gemakkelijk bewonderen. Zo'n slaapvlucht is werkelijk spectaculair te noemen. In België heeft men tot twee miljoen spreeuwen geteld op dergelijke slaappleaatsen!

Het is tussen spreeuwen en mensen zoals tussen mensen onderling: misschien moeten wij elkaar – en onze spreeuwenbroeders – als snoepers wat meer krediet gunnen. Een gedeelde kers is toch immers een dubbele kers!

Foto Benny Cottele

